AVİM Yorum • No: 2012 / 3 • Ocak 2012

GERÇEĞİN PEŞİNDE

Ömer Engin LÜTEM

Yeni Dünya Gündemi: Öncelikle; Ermeni meselesi üzerine yaptığınız uzun araştırma ve gözlemlere İstinaden Osmanlı'dan günümüze bize bu meselenin genel bir portresini çizebilir misiniz? Ayrıca Türkiye'nin tezleri uluslar arası arenada ne kadar yeterli ve etkili oldu? Ömer Engin Lütem; Osmanlı İmparatorluğu döneminde Ermeni meselesini, Avrupa'daki büyük imparatorlukları oluşturan milletlerin bağımsızlık sürecinin bir parçası olarak görmek gerekmektedir. Birinci Dünya Savaşından sonra Osmanlı'nın yanında Avusturya-Macaristan ve Rus İmparatorlukları da dağılmış ve birçok yeni devlet kurulmuştur. Ermenilerin, önce özerk sonra bağımsız olmak için, terör dâhil, hemen her olanağa başvurmalarına ve başta Rusya olmak üzere yabancı ülkeler tarafından desteklenmelerine rağmen başarılı olamamaların başlıca nedeni Osmanlı toprakları üzerinde hiçbir yerde çoğunluğa sahip olmamalarıdır. Buna rağmen Osmanlı topraklarını taksim eden Sevr Antlaşması Doğu-Anadolu'da Ermenilere yaklaşık 120.000 km2 bir arazi tahsis etmiş ancak Ermeniler, Türk direnişi karşısında, bu toprakları alamamışlar ve kısa süre sonra Sovyetler Birliğine katılarak, uluslararası alandan, 1991 yılına kadar, çekilmişlerdir. Bu olaylardan yaklaşık doksan yıl kadar sonra dahi bir Ermeni sorunun bulunmasının nedeni ise, Osmanlı Hükümetinin, güvenlik mülahazalarıyla, Anadolu'daki Ermenilerin büyük bir kısmını, İmparatorluğun bir başka bölgesine, Suriye'nin kuzeyine, sevk etmesi ve orada yerleştirmeye çalışmasıdır. Savaş nedeniyle iyi koşular altında cereyan etmeyen bu sevk işlemi, aradan elli yıl geçtikten sonra, Yahudi Holokostunun sağ kalan Yahudilere sağladığı ilgi ve yardımlardan esinlenerek, Diaspora Ermenilerince soykırım olarak takdim edilmeye başlanmıştır. Böylelikle Türkiye'den tazminat ve toprak almanın mümkün olacağı düşünülmüştür. Türkiye bu girişimlerin ilk yıllarında adeta sesiz kalmış, soykırım iddialarının geniş bir şekilde duyurulması amacıyla, yabancı ülkelerde görevli Türk diplomatları öldürülmeye başlayınca dahi, ilk yıllarda etkin önlemler alınamamıştır. Terörden sonra soykırım iddiaları birçok ülkede kabul görmeye başlamış ve bazı ülke parlamentoları da bu iddiaları tanıyan kararlar kabul etmişlerdir. Türkiye bu iddialara cevap vermekte çok geç kalmıştır. İddiaların başlangıç yılı olarak, 1915'in 50. yıldönümü olan 1965 esas alınırsa, iddialara cevap teşkil edebilecek ilk eserlerin ancak 1981-1987 yılları arasında kaleme alındığı görülmektedir. Örgütlü Ermeni terörünün 1987 yılında sona ermesi Türkiye'de siyasi çevrelerin çoğunda Ermeni sorunun da bittiği şekilde yorumlanmış bu da soykırım iddialarına karşı yürütülen mücadelenin zayıflamasına neden olmuştur. Bu mücadelenin tekrar başlaması için, ABD Kongresinin soykırım iddialarını kabul etmek eğilimi gösterdiği 2000'lerin başını beklemek gerekmiştir. Bu tarihten itibaren Türkiye'de resmi makamlarda, Türk Tarih Kurumu gibi yarı resmi kuruluşlarda, bazı

üniversitelerde ve özel bir düşünce kuruluşu olan ASAM'da Ermeni iddialarına karşı bilimsel mücadele yeniden başlanmıştır. Ne var ki aradan geçen yıllar içinde Ermeni iddiaları yabancı bilimsel çevrelerde ve ayrıca yabancı ülkeler kamuoylarında kabul görmüş ve bazı Türk yazarlarının Ermeni görüşlerini desteklemeleri de buna yardımcı olmuştur. Ermenilerin ve yandaşlarının 1915 olaylarını soykırım olarak göstermeleri uluslararası hukukun (BM.1948 Soykırım Sözleşmesinin) kurallarına uymamaktadır. Ayrıca o yıllarda meydana gelmiş olayların önemli bir kısmının kasten çarpıtıldığı da anlaşılmaktadır. 0 itibarla, bu olaylar hakkındaki gerçeklerin Türk ve yabancı kamuoylarına ve bilimsel çevrelerine duyurulması çalışmalarına ısrarla devam edilmesi gereklidir. Yeni Dünya Gündemi: Günümüz temelinde değerlendirdiğimizde son olarak Fransız Parlamentosu 'nda "Ermeni soykırımını reddetmeyi" suç sayan bir yasanın kabul edilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz? Ömer Engin Lütem: 2001 yılında Fransa'da Ermeni soykırım iddialarını tanıyan bir kanun kabulünden sonra, bu kanuna bazı Türklerin karşı çıkması ve gösteriler yapmasından da yararlanarak Ermeni soykırım iddialarını reddedilenlerin cezalandırılması konusu gündeme gelmiş, böylelikle Fransa içinde bu konuda her türlü aksi görüşün yasaklanmasına çalışılmıştır. Yahudi Holo-kostunu reddedenlerin cezalandırılmasına dair 1990'Ların başından beri Fransa'da bir kanun bulunması militan Ermenilerin işini kolaylaştırmıştır. Diğer yandan Avrupa Birliği dâhilinde ırkçı ve yabancı düşmanlığına ilişkin söylemlerin cezalandırılması için bir "çerçeve-karar"ın bulunması da Ermenilerin girişimine yardımcı olmuştur. Ancak Türkiye, diplomatik yollarla, Fransa-Türkiye ilişkilerini olumsuz etkileyeceğini belirterek, bu konudaki tasarıların kanun haline gelmesini şimdiye kadar önlemiştir. Yeni Dünya Gündemi: Fransız parlamentosu böyle bir kararı niçin almış olabilir? Yaklaşan seçimlerin etkisi mi yoksa giderek artan Fransa-Türkiye stratejik rekabeti mi? Ömer Engin Lütem: Her ikisi de.Nicolas Sarkozy, kamuoyu yoklamalarında Sosyalist Parti Başkan adayı François Hollande'a göre daha geride yer almakta olup durumunu düzeltebilmek için büyük bir gayret içindedir. O nedenle daha önce pek ilgi göstermediği Ermenilerin oyunu almalar Paris Büyükelçimizin Ankara'ya çağrılması; ikili olarak yapılması öngörülen siyasi, askeri ekonomik ziyaretlerin ve seminer, eğitim, kurs personel değişimi gibi faaliyetlerin iptal edilmesi; AB çerçevesinde eşlendirme projelerine gidilmemesi; Fransa ile her türlü siyasi istişarenin durdurulması; askeri faaliyet ve ortak tatbikatların iptali, askeri uçuşlar için toptan değil her uçuş için ayrı izin verilmesi, Fransız askeri gemilerinin liman ziyaretlerinin kaldırılması; Türkiye-Fransa Ekonomi ve Ticaret Ortaklık Komitesi'nin toplanmamasıdır.Bunlar birinci aşama önlemler olup duruma göre diğerlerinin da uygulanabileceği anlaşılmaktadır. Tüm önlemler açıklanıp uygulandıktan sonra yeterli olup olmadıkları hakkında bir görüş belirtmek mümkün olacaktır. Söz konusu tasarı Fransız Senatosu tarafından da kabul edilip kanunlaştığı takdir-de Türkiye'nin neler yapabileceğine gelince, yukarıda belirttiğimiz önlemlerin hepsi Türkiye'nin Fransa ile olan hayli yoğun ilişkilerini kısıtlamayı amaçlamaktadır. Kanun kabulünden sonra, Fransa bu konuda bires-neklik gösterene kadar, bu önlemler ve alınacak diğer önlemlerin sıkı bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır. Diğeryandan Fransa'ya karşı hukuki alanda iki önlem alınabileceği de görülmektedir. Bunların birincisi, yukarıda da değinmiş olduğumuz, söz konusu kanundan zarar görenlerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmasıdır. İkincisi ise, Birleşmiş Milletlerin 1948 tarihli Soykırım Sözleşmesinin IX. maddesi-nin Fransa'ya karşı işletilmesidir. Bu madde Sözleşmenin yorumu, uygulanması ve yerine getirilmesi konusunda bir ihtilâf çıktığı

takdirde, taraf devletlerden birinin bu konuyu Uluslararası Adalet Divanına götürebileceğini belirtmektedir. İhtilaf ise Fransa'nın aynı sözleşmenin VI. maddesine uymamasından ileri gelmektedir. Bu madde bir olayın soykırım olup olmadığının saptanmasını bu amaçla kurulan milli mahkemelere veya a uluslararası bir ceza mahkemesine vermiş bulunmaktadır. Fransa 2001 yılı kanunun kabul etmekle bu maddeye aykırı hareket etmiştir. Sovkırım iddialarını reddeden- Ermenistan'a bir ziyaret yapmış ve bu ziyaret sırasında Türkiye Ermeni soykırım iddialarını tanımadığı takdirde bu iddiaları reddedenlerin cezalandırılmasını öngören bir kanunun kabul edilmesine çalışacağını söylemiştir. Türkiye'nin Sarkozy'nin bu talebini kabul etmeyeceği anlaşılınca Fransız Millet Meclisi'ne bir kanun tasarısı sevk edilmiş ve bu tasarı 22 Aralık 2011 tarihinde kabul edilmiştir. Diğeryandan, Fransız Ermenilerinin oyu sınırlı olduğundan Başkan Sarkozy'nin Türkiye aleyhindeki tutumlarıyla Türkiye'nin AB üyeliğine kesin olarak karşı çıkan Fransız aşırı sağcılarının oylarını etkilemeyi amaçladığı da görülmektedir. İkinci olarak Fransa ile Türkiye arasında uluslararası alandaki bazı görüş ayrılıkları gösterilebilir. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği, İran'ın nükleer araştırmaları, Türkiye'nin Güney Akdeniz'de Kıbrıs ve İsrail'le olan sorunları bu görüş ayrılıklarının bazılarıdır. Buniara ek olarak, Müslüman ülkelerin bir kısmı üzerinde etkisi bulunan Fransa'nın, Türkiye'nin son yıllarda bu ülkelerde ve özellikle Libya ve Filistin'de kazandığı prestijden rahatsız olduğu söylenmekte ve bu çerçevede Başbakan Erdoğan'ı kastederek " Birisinin ona kafa tutması lâzım" dediği öne sürülmektedir. O nedenle Sarkozy'nin Türkiye'nin güçlü bir ülke değil, olanakları sınırlı bir ülke olduğunu göstermek amacıyla, söz konusu kanun tasarısından yararlanmakta olduğu da düşünülmektedir. . Yeni Dünya Gündemi: Alınan kararın ifade hürriyetine aykırı olduğu ve AİHM'e başvuruda bulunulabileceği iddialarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Ömer Engin Lütem: Söz konusu kanun tasarısı kabul edildiği takdirde bunun ifade özgürlüğünün aleyhinde olacağında şüphe bulunmamaktadır. Fransa, hemen her gün siyasi ve diğer konularda gösteriler yapılan, geniş bir ifade özgürlüğünün bulunduğu bir ülkedir. Böyle bir ortamda, mesela, bir kişi elinde "Ermeni Soykırımına İnanmı-/orum" yazılı bir pankartla sokakta dolaşsa \/eya bir meydanda sessizce dursa bu hareketi kanuna aykırı olacak ve ilgili kişi bir /ıl kadar hapse ve 4-5.000 Euro para cezasına çarptırılabilecektir. Bu duruma düşen kişiler, aleyhlerindeki mahkeme kararının Fransız Temyiz Mahkemesinde onaylanmasından sonra, ifade özgürlüklerinin ihlâl e-dildiğini belirterek, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurabileceklerdir. Yeni Dünya Gündemi: Sonuç olarak, şu ana kadar hükümetin aldığı kararlar ve yaptırımlar sizce yeterli mi? Türkiye ne yapmalı? Ömer Engin Lütem: Türkiye, tasarının Fransız Millet Meclisinde kabulünden sonra Fransa'ya karşı bir dizi önlem almıştır. Bunlerin cezalandırılmasını öngören kanun kabul edildiği takdirde bu da Birleşmiş Milletlerin Sözleşmesine aykırı bir hareket olacaktır. Zira yukarıda saydığımız mahkemeler dışında, parlamentolar dâhil, hiçbir makam bir olayın soykırım olup olmadığa karar verme durumunda değildir. Bu arada hatırlatılmasında yarar olan bir husus uluslararası mahkemelerin bazen beklenen kararları vermedikleridir. Türkiye'nin özellikle Kıbrıs ile ilgili bazı mahkeme kararları hakkında acı tecrübeleri vardır. O nedenle uluslararası ı mahkemelere başvurulması çok iyi düşünülmesi ve plan-lanması gereken bir hususdur. Teşekkürler...

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: LÜTEM, Ömer Engin. 2026. "GERÇEĞİN PEŞİNDE ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2012 / 3. Ocak 17. Erişim Ekim 30, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Yorum/GERCEGIN-PESINDE

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır